

## THE POTENTIAL OF VERBAL-PERFORMANCE ACTIVITIES AS A TEACHING METHOD IN THE CONTEXT OF COVID-19 PANDEMIC

Maya Mladenova

Independent scholar, Bulgaria, mayaadj@yahoo.com

**Abstract:** 21<sup>st</sup> Century has been a period of serious changes and challenges. On one side, there is the process of intensive globalization and cultural exchange, and on the other, we witness the massive spread of information and communication technologies in people's everyday life. Those characteristics of modern reality have created unprecedented possibilities but also times of crises – economical and social. People nowadays face constant challenges and in order to achieve successful personal and professional realization, they need to develop various skills. In this context, the role of education is of basic significance to building strong and healthy societies. Since the beginning of 2020, mankind has been struggling with an omnibus crisis – the Covid-19 pandemic. It has affected the whole world in multiple ways. Fear, insecurity, financial difficulties, continuous restrictions, and social isolation have taken over our everyday reality. The educational field makes no exception – the need to abruptly transform the traditional mode of teaching into a completely online practice has set various challenges to teachers, pupils and parents. Due to different problems accompanying the process, the level of the effectiveness of the pedagogical interaction has dropped significantly. In this situation, it is the responsibility of teachers to find ways to make the transfer of knowledge more intensive and successful. Children need to be provided with instruments to help them work actively and independently. The main purpose of this research is to explore the potential of verbal-performance activities as a teaching method. The specificity of verbal-performance art makes it very suitable for addressing a lot of the problems which arise from the current situation. Verbal-performance practices are easy to apply in the teaching process and are relevant to most of the subjects of the school curriculum. They can facilitate the process of transferring new knowledge, as well as supplement the ways of evaluation. Applying verbal-performance activities is of significant importance to younger children from primary level who are especially troubled by the new way of learning. The current research outlines the interconnections between several common challenges of the present educational reality and the specifics of verbal-performance activities thus clarifying ways of possible teaching interventions with positive outcomes. The study also provides the reader with a detailed description of example learning tasks based on verbal-performance activities which may be directly applied by teachers. The author is convinced that further experiments in authentic environment would reveal the full potential of the method and thus enrich the scope of creative approaches to the process of education.

**Keywords:** verbal-performance activities, Covid-19 context, online education, creative teaching methods.

## ПОТЕНЦИАЛЪТ НА СЛОВЕСНО-ИЗПЪЛНИТЕЛСКИТЕ ДЕЙНОСТИ КАТО УЧЕБЕН МЕТОД В КОНТЕКСТА НА КОВИД-19 ПАНДЕМИЯ

Мая Младенова

Независим учен, България, mayaadj@yahoo.com

**Резюме:** Двайсет и първи век е период на сериозни промени и предизвикателства. От една страна се наблюдава процеса на интензивна глобализация и културен обмен, а от друга сме свидетели на масовото разпространение на информационни и комуникационни технологии във всекидневния живот на индивида. Тези характеристики на модерната реалност създадоха безпрецедентни възможности, но също и времена на кризи – икономически и социални. В днешно време хората са изправени пред постоянни промени и с цел да постигнат успешна личностна и професионална реализация, те имат нужда от развитие на разнообразни умения. В този контекст, ролята на образованието е от базисно значение за изграждането на силни и здрави общества. От началото на 2020 година, човечеството се бори със всеобхватна криза – Ковид-19 пандемията. Тя засегна целия свят по многобройни начини. Страх, несигурност, финансови затруднения, продължителни ограничения и социална изолация завладяха нашата ежедневна реалност. Образователната сфера не прави изключение – нуждата внезапно да бъде променена традиционната форма на обучение в изцяло онлайн практика постави разнообразни предизвикателства пред учители, ученици и родители. Поради различни проблеми, съпътстващи този процес, степента на ефективност на педагогическото взаимодействие значително се понижи. В тази ситуация е отговорност на учителите да намерят начини да направят предаването на знания по-интензивно и по-успешно. Децата имат нужда да им се предоставят инструменти,

които да им помогнат да работят активно и независимо. Главната цел на това изследване е да проследи потенциала на словесно-изпълнителските дейности като учебен метод. Спецификата на словесно-изпълнителското изкуство го прави подходящо за адресиране на много от проблемите, които възникват вследствие настоящата ситуация. Словесно-изпълнителските практики са лесни за приложение в учебния процес и са съответстващи на повечето предмети от училищния учебен план. Те могат да подпомогнат процеса на предаване на ново знание, както и да допълнят начините за оценяване. Приложението на словесно-изпълнителски дейности е от водещо значение за по-малките деца от начална училищна степен, които са особено затруднени от новия начин на учене. Настоящото изследване очертава взаимовръзките между няколко често срещани предизвикателства на сегашната ситуация и спецификите на словесно-изпълнителските дейности, като по този начин изяснява начини за възможна учебна намеса с позитивни резултати. Работата също така осигурява на читателя детайлно описание на примерни учебни задачи, базирани на словесно-изпълнителски дейности, които могат да бъдат директно прилагани от учители. Авторът е убеден, че бъдещи експерименти в автентична среда биха разкрили пълния потенциал на метода и по този начин биха обогатили обхвата на творческите подходи към образователния процес.

**Ключови думи:** словесно-изпълнителски дейности, Ковид-19 контекст, онлайн обучение, творчески обучителни методи.

## 1. ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременният двадесет и първи век е характеризиран от драстични промени и сериозни предизвикателства. В ход е процес на интензивна глобализация – масово мигриране на хора и последващ сблъсък на културни различия. Същевременно сме свидетели на главоломния напредък и разпространение на информационно-комуникационни технологии, които вече обхващат значителна част от ежедневието и полето на дейност на модерната личност. В тази ситуация индивидът има достъп до неизброими възможности, но паралелно с това бива изправен и пред значителни предизвикателства.

Качественото свързване с другия става все по-трудно поради факта, че „като преодолява географски и времеви пространства, информацията променя и междуличностните дистанции, при които комуникацията по-скоро преследва бързия информационен обмен и поради това не успява да отдели време за съдържателното, за пълноценното общуване между хората” (Dyankova, 2019a: 712). От друга страна, осъществяването на личен успех и ефективно гражданско участие в съвременната среда, обусловена от социалните медии и разпространението на уеб-базирано съдържание, се предопределя от степента на информационната грамотност (Herakova, Bonnet, & Congdon Jr., 2017). Авторите на посоченото теоретично есе цитират Американската асоциация на колежанските и изследователските библиотеки, която определя тази компетентност по следния начин: „свкупност от интегрирани способности, които обхващат осмислен подбор на информация, разбиране как тази информация се произвежда и оценява и използване на информацията при създаването на ново знание и етично участие в учебни общности” (Association of College and Research Libraries, 2015, n.p.).

Формирането на базисните за индивида умения като комуникативна компетентност и информационна грамотност започва от най-ранна детска възраст, което определя и водещата роля на образованието в процеса на изграждане на съвременната модерна личност като структурна единица на едно здраво и силно общество. В този смисъл, отговорността на педагога е фундаментална, а предизвикателствата, пред които се изправя – сериозни.

Виртуалната реалност е активно поле на дейност за подрастващите още от детството. „Мултимедийната среда, в която са потопени съвременните деца, се явява най-мощният социализиращ агент” (Dyankova, 2019a: 714). Този факт сериозно затруднява ролята на възрастния като източник за формиране на знания, нагласи и ценности, тъй като е налице „невъзможността да управлява опита и контрола, от които се нуждаят децата” поради сложността на контекста на всекидневния живот, „ситуиран между границите на реалното и виртуалното пространство” (Dyankova, 2019a: 716). В този смисъл е осезаема нуждата от трансформирането на образователната система в съответствие с факта, че „агенти на съвременната социализация, респективно на субектната активност, са практическите умения за ориентация и действия в наситена с информационни средства среда” (Dermendzhieva, 2006: 35).

Готовността за ефективно педагогическо въздействие изисква високо развити умения за боравене в рамките на дигиталната реалност. Силно позитивните нагласи на обучаемите спрямо използването на ИКТ като образователен инструмент ги определят като „важен педагогически ресурс в подхода към обучителни и учебни процеси по иновативен начин” (Stošić, Dermendzhieva, & Tomczuk, 2020: 128). Реалността обаче показва, че приложението на образователни технологии в обучението все още не е достатъчно разпространен метод като основните причини за това се коренят в „непълноценното оборудване на

училищата с необходимите технологични средства, недостатъчната информираност и знания на учителите и липсата на интерес и мотивация да ги използват” (Stošić, 2015: 113). Учителят е ситуиран в сложната ситуация на сблъсък между традиционно овладяната професионална компетентност и нарастващите изисквания на динамично променящата се образователна среда.

Като допълнително предизвикателство, пред съвременния български учител стои нелеката задача да търси начини да адресира остриите нужди на учениците, свързани с критично ниското равнище на владеене на умения, фундаментални от гледна точка на бъдещото им развитие и успешна дейност като част от гражданското общество. През 2018 г., България участва за шести пореден път в програмата за международно оценяване на учениците – PISA, създадена от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Получените вследствие проведеното проучване резултати очертават някои доста тревожни тенденции при изследваните български ученици (OECD, 2019).

Данните за България са подробно представени и анализирани от Института за изследвания в образованието (Institut za izsledvania v obrazovanieto, 2019). По трите индикатора за сравнение на постигнатото от обучаемите (четене, математика и природни науки), България се намира под средното за всички държави равнище. Резултатите на българските ученици поставят страната ни на последно място в Европейския съюз. Също така, се надблюдава намаляване на стойностите на постиженията на децата и по трите критерия спрямо последното измерване през 2015 г. Спадът в областта на природните науки е един от най-големите, регистрирани сред всички държави, участвали в изследването. Резултатите от PISA 2018 показват, че само малко над половината от българските деветокласници имат базови познания в трите измервани области. България се намира значително под средното равнище и по брой на ученици, постигнали най-високите нива на резултат – пето и шесто (Institut za izsledvania v obrazovanieto, 2019).

Програмата PISA е насочена към измерване на специфични умения за прилагане на усвоените знания в реална среда като създателите ѝ подчертават особената важност на четивната грамотност, тъй като „четенето вече не е свързано основно с извличането на информация, но с конструирането на знания, критическото мислене и правенето на добре обосновани преценки” (OECD, 2020: 5). Ниските резултати на българските ученици индикират нуждата от прехвърлянето на фокуса на образователната ни система от предаване на знания към развиване на умения. Личността на педагога е ключова за този процес и постоянното разширяване и усъвършенстване на неговата компетентност в съответствие със спецификата на образователната среда и нуждите на подрастващите е решаващо за бъдещото успешно реализиране на днешните младежи. „Фундаментални детерминанти за осъществяването на качествен когнитивен обмен в учебния процес са неговите характеристики по отношение на критериите възпроизводимост-проактивност, персонализиране-диалогизиране, индивидуализация-диференциация. Именно в тяхната проява са отразени компетентностите на учителя” (Dyankova, 2018: 2).

На фона на описаната сложна обстановка, от една година насам човечеството е изправено и пред нова, всеобхватна криза – Ковид-19 пандемията. Целият свят е обхванат от страх, несигурност, финансови проблеми, рестриктивни мерки и социална изолация, които преобърнаха ежедневието ни. В своя теоретичен анализ Мавродиев изследва подробно психологическото влияние на кризисната ситуация върху българите като подчертава, че „преживяването на кризата води до личностен дистрес, а също и до своеобразен обществен дистрес” (Mavrodiev, 2020: 3).

Образователната сфера не остава незасегната – нуждата да се намали разпространението на Ковид-19 налага внезапно преминаване от присъствена в изцяло онлайн форма на обучение, което поставя разнообразни предизвикателства пред педагози, обучаеми и родители. Специфични характеристики на онлайн обучението, които обективно затрудняват педагогическото взаимодействие са: липсата на достъп до технологични устройства и интернет при много ученици; трудностите в трансформирането на учебно съдържание за онлайн преподаване по някои специфични предмети, което в особена степен важи за заниманията по интереси; трудностите при осъществяването на контрол по време на оценяване; негативните психологически ефекти вследствие на социалната изолация; нуждата от висока степен на самостоятелност, организираност и концентрация от страна на учениците, което е особено трудно при по-малките деца.

Проф. Тасевска и д-р Иванов провеждат проучване сред обучаеми и педагози от цялата страна, което измерва мотивационната им готовност за образователно взаимодействие в цифрова среда (Tasevska, & Ivanov, 2020). Резултатите от изследването демонстрират някои позитивни тенденции като усещането за контрол над ситуацията, възприемането ѝ от гледна точка на потенциала за „съоръжаване с нови образователни ресурси” и свързаното с този процес мотивиращо чувство за ентузиазъм. Същевременно са очертани и някои проблеми като неспособност за запазване на концентрацията, трудности при контрол над времето и чувство за неудовлетвореност. Сред изведените препоръки са преразглеждане на времевата

ангажираност на учениците, приоритизиране на развитието на цифровите умения на учителите и акцентирането върху по-фокусиране, но и креативни задачи в дигиталната среда (Tasevska, & Ivanov, 2020). Тенденцията на усърдна мобилизация от страна на българските учители по време на извънредната обстановка резултира в създаването и споделянето на добри практики, което обуславя и постигането на високи резултати от страна на ученици на много места в България. Въпреки това, предизвикателствата на кризисната обстановка продължават да бъдат сериозни и налагат нуждата от допълнителни усилия по посока на запазване и повишаване ефективността на педагогическото взаимодействие в електронна среда.

## 2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Главната цел на това изследване е да проследи потенциала на словесно-изпълнителските дейности като учебен метод в настоящата сложна обстановка. Използваните методи включват теоретичен анализ на спецификите на сегашната ситуация в контекста на образованието; провеждане на проучване с цел да се установят нагласи спрямо преминаването от класическа към изцяло онлайн форма на обучение и концептуализиране на теоретичен модел за оптимизиране на обучението в онлайн среда.

Анкетното допитване е реализирано чрез Google Forms и разпространено посредством социалните мрежи като данните са събрани по метода на отзовалите се. Обхванати са 128 респонденти, половината от които включват обучавани ученици (20,3 %) и студенти (30,5 %), а останалата половина – учители (26,6 %), университетски преподаватели (8,6 %) и родители (14 %). Изследвана е субективната оценка на участниците относно влиянието на преминаването към изцяло онлайн форма на обучение върху: усвояването на знания, качеството на преподаване, взаимодействието учител-ученик / преподавател-студент и процеса на учене в условията на социална изолация. За целта са използвани затворени въпроси с пет степенна скала на отговорите – много негативно, негативно, не се отразява, позитивно, много позитивно. Предоставена е и възможност за отговор „не мога да преценя”. Допълнителен въпрос с опция за избор на повече от един отговор и добавяне на собствен отговор проучва кои са най-често срещаните затруднения, съпътстващи обучението в дигитална среда.

Въз основа на теоретичния анализ и получените от анкетното проучване резултати, е концептуално разработен теоретичен модел, базиран на словесно-изпълнителски дейности, с цел да бъдат адресирани очертаните проблеми и да бъде повишена ефективността на образователния процес в онлайн среда.

## 3. РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

Вследствие обработката на получените от проведеното анкетно проучване данни, се очертаха следните тенденции в изразените от страна на респондентите нагласи спрямо влиянието на преминаването в изцяло онлайн форма на обучение (данните извън описаното са в графа „не мога да преценя”):

- *върху знанията на учениците*: драстично понижава – 21 %, понижава – 40,6 %, не се отразява – 21,9 %, повишава – 7,8 %, драстично повишава – 0,8 %;
- *върху качеството на преподаване*: драстично понижава – 10,9 %, понижава – 44,5 %, не се отразява – 25 %, повишава – 11,7 %, драстично повишава – 1,6 %;
- *върху взаимодействието учител-ученик / преподавател-студент*: много негативно – 15,6 %, негативно – 50 %, не се отразява – 13,3 %, позитивно – 10,9 %, много позитивно – 2,3 %;
- *върху процеса на учене в социална изолация*: много негативно – 28,9 %, негативно – 43 %, не се отразява – 14,1 %, позитивно – 7 %, много позитивно – 0,8 %.

Допълнителният въпрос с възможност за повече от един отговор и опция за добавяне на собствен отговор определи като най-често срещани проблемите, свързани с: технически затруднения (интернет връзка, устройства, платформи и т.н.) – 67 %, занижена мотивация за учене – 54 % и трудности при усвояване на учебен материал – 51 %.

Въз основа на описаните данни, бяха изведени следните интерпретативни изводи:

- Кризисната ситуация е подействала мобилизиращо на част от учениците и педагозите и съответно е запазена или в някои случаи дори повишена ефективността на учебния процес;
- Въпреки реализираните вследствие усилията на учители и ученици успешни практики, по-голямата част от респондентите са отчетливи за понижаване на ефективността на учебния процес;
- Индикирана бе нуждата от допълнително оптимизиране на обучението в онлайн среда чрез методи, които повишават мотивацията, концентрацията и насърчават екипната работа на учениците.

Словесно-изпълнителското изкуство е специфична форма на театралното изкуство, която се базира на претворяването на литературни материали пред публика. Словесно-изпълнителските дейности представляват всички видове активност, свързани с изграждането на сценична интерпретация на текстови

материал. Ефективното им приложение в учебна среда се предпоставя от изпълнението на следните условия: създаване на подходяща работна атмосфера и мотивация за включване в задачите, активно споделяне на ситуации от детското всекидневие, провеждане на спонтанни дискусии и осигуряване на равен шанс при разпределението на участието на децата в конкретните дейности (Dyankova, 2019b).

Предложеният теоретичен модел е изграден на база на взаимовръзките между спецификите на словесно-изпълнителските дейности и очертаните вследствие теоретичния анализ и анкетното проучване конкретни проблеми, които затрудняват учебния процес в онлайн форма на обучение. Потенциалът на словесно-изпълнителските дейности като метод се разкрива въз основа на следните характеристики:

- Те предполагат активно включване и разгръщане на креативността на учениците, което насърчава тяхната самостоятелност и влияе позитивно на мотивацията им за участие в учебния процес. Също така децата имат възможност да учат чрез преживяване, което улеснява възприемането на нов материал.
- Словесно-изпълнителските дейности са подходящи за реализация в дигитална среда. Учениците могат да използват мобилните си устройства и техните приложения, за да заснемат работата си, като по този начин учебните задачи се приближават до ежедневната активност, с която децата са свикнали – заснемане и споделяне на снимки, клипчета, аудио-визуални „истории“ и т.н.
- Възможна е организация на работата по двойки или в малки екипи, което насърчава взаимопомощта посредством начина на общуване, който е най-характерен за учениците – чрез социалните мрежи и електронни приложения като Messenger, Viber, What's up и др.
- Улеснява се диагностиката на две равнища – от една страна учителите могат да гледат записаните задачи и да установят на какво ниво е усвоен конкретния материал, както и да оценят специфични умения на учениците – комуникативни, екипни, оригиналност и т.н. Самите деца също могат да използват записите за автодиагностика и подобряване на постигнатите резултати. От друга страна техните съученици имат възможността при гледане на записаните задачи да преценяват дали са допуснали фактологически грешки или изпуснати важни моменти от учебната материя.

Следва детайлно описание на примерни учебни задачи, базирани на словесно-изпълнителски дейности, които са директно приложими в клас. Те се отнасят към урочни цели на учебни предмети, изучавани в начална училищна степен, но могат лесно да бъдат пригодени и за ученици от по-горните класове.

1) *Български език и литература*: цел на урока – четене с разбиране на приказка. По двойки или в малки екипи, учениците измислят и репетират кратък диалог, свързан с избран конкретен епизод от приказката. Сценката се разиграва в онлайн платформа, записва се във видео формат и се споделя с класа. Останалите ученици трябва да познаят кой епизод от приказката е представен и да мотивират отговорите си.

2) *Човекът и обществото*: цел на урока – свързване на важни столични забележителности с исторически епохи. По двойки, учениците влизат в ролите на екскурзовод и турист. Туристът иска да посети забележителност в София и екскурзоводът му представя два избрани варианта, използвайки снимки. Създава се кратък диалог с въпроси и отговори относно културните паметници, като туристът трябва мотивирано да избере едната от двете опции. Сценката се разиграва и записва в онлайн платформа, след което се споделя с останалите ученици, които трябва да проверят за фактологически грешки и пропусната важна информация.

3) *Човекът и природата*: цел на урока – изброяване на замърсители на въздуха, водата и почвата и начините за опазването им. По двойки, учениците измислят и репетират кратък диалог между човек, който безотговорно замърсява околната среда вследствие на ежедневната си дейност и негов приятел, който обосновава защо това е опасно и предлага конкретни съвети за опазване на природата. Двамата трябва да стигнат до консенсус относно бъдещите промени в поведението на първия. Сценката се разиграва и записва в онлайн платформа и се споделя със съучениците, които дискутират и предлагат допълнителни идеи.

4) *Чужд език*: цел на урока – усвояване на лексика на тема „професии“ и четене с разбиране на три кратки описания на професии. Индивидуално, учениците пишат кратък монолог от името на човек, практикуващ една от описаните професии, който споделя какво прави докато е на работа. Ученикът записва клипче, в което чете монолога и го споделя със съучениците, които трябва да познаят професията и да се мотивират.

#### 4. ИЗВОДИ

На база на теоретичния анализ, анкетното проучване и концептуализирания модел, са изведени следните изводи:

- Приложението на словесно-изпълнителски дейности има потенциала да оптимизира процеса на обучение в дигитална среда.

- Концептуализираният модел може да бъде използван и след завръщане към класическа форма на обучение като креативен метод, базиран на употреба на ИКТ в клас.
- Нужно е да се проведат бъдещи експерименти в автентична среда с цел да се проследи емпирично ефективността от прилагането на модела.

Несъмнено настоящата криза е изпитание за всички ни. Но същевременно с това тя е и възможност, тъй като позитивният изход от нея „на личностно ниво води до израстване, осъзнатост, преосмисляне на ценности, приоритети и цели, формиране на нови качества и компетентности” (Mavrodiev, 2020: 9). Именно този процес носи потенциала да ни превърне в „общество, в което семейства, общности и експерти работят заедно за да дадат възможност на всяко дете да развие пълния си потенциал” (Dermendzhieva, 2019: 95).

## REFERENCES

- Association of College and Research Libraries. (2015). *Framework for information literacy for higher education*. Retrieved from: <http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework>
- Dermendzhieva, S. (2019). STUDYING THE WELFARE OF CHILDREN AT AN EARLY AGE IN THE SYSTEM OF INSTITUTIONAL CARE. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 7(1), 95-119. <https://doi.org/10.5937/ijcrsee1901095D>
- Dermendzhieva, S. (2006). Poznavatelno vzaimodeistvie v multimedijnata sreda I transformacia na detskata igra. [Cognitive interaction in a multimedia environment and transformation of children's play]. Sofia, Bulgaria.
- Dyankova, G. (2018). RESEARCH OF COGNITIVE EXCHANGE SPECIFICS IN TEACHERS ACADEMIC TRAINING. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 6(3), 1-14. <https://doi.org/10.5937/ijcrsee1803001D>
- Dyankova, G. (2019a). Detskata gradina v konteksta na socialnite posledici ot globalizacionnia process. [Preschool in the context of the social consequences of the globalization process]. *Bulgarian Journal of Educational Research and Pedagogy*, 91(5), 711-724. <https://pedagogy.azbuki.bg/pedagogics/pedagogystarticle/pedagogystarticle2016-4/detskata-gradina-v-konteksta-na-soczialnite-poslediczi-ot-globalizacii-niya-procsez/>
- Dyankova, G. (2019b). Slovesnata deistvenost na uchitelia I prosocialното поведение на детето. [Verbal activity of the teacher and the pro-social behaviour of the child]. Veliko Tarnovo: European information center.
- Herakova, L., Bonnet, J., & Congdon Jr., M. (2017). Centering information literacy (as) skills and civic engagement in the Basic Communication Course: An integrated course library collaboration. *Basic Communication Course Annual*, 29, Article 12. Retrieved from <http://ecommons.udayton.edu/bcca/vol29/iss1/12>
- Institut za izsledvania v obrazovanieto. (2019). Kachestvo i ravenstvo v uchilishtното образование: pogled prez rezultatite ot PISA 2018. [Quality and equality in school education: a view through the results of PISA 2018]. Retrieved from <http://ire-bg.org/%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8pisa2018/>
- Mavrodiev, S., (2020). Socialno-psihologichen analiz na krizisnite situacii. Efektat na koronavirus pandemiata varhu prezhiavaniata na balgarite. [Socio-psychological analysis of the crisis situations. The effect of the coronavirus pandemic on Bulgarians]. *Psychological Thought*, 13(1), 1-11. <https://doi.org/10.37708/psyct.v13i1.487>
- OECD (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>
- OECD (2020). *PISA 2018 Results (Volume VI): Are Students Ready to Thrive in an Interconnected World?*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d5f68679-en>
- Stošić, L., Dermendzhieva, S., & Tomczuk, L. (2020). Information and communication technologies as a source of education. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 12(2), 128-135. <https://doi.org/10.18844/wjet.v12i2.4815>
- Stošić, L., (2015). THE IMPORTANCE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN TEACHING. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 3(1), 111-114. Retrieved from <https://ijcrsee.com/index.php/ijcrsee/article/view/76>
- Tasevska, D., & Ivanov, I. (October 2020). Izledvane na motivacionnata gotovnost za obrazovatelno vzaimodeistvie v cifrova sreda v usloviata na izvanredna situacia (COVID-19). [Research of the motivational preparedness for educational interaction in digital environment within the conditions of emergency situation (COVID-19)]. A paper, presented on 25<sup>th</sup> Anniversary conference of the Faculty of Philosophy “Transformations and challenges in the global world”, South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria, Forthcoming.